

Pozitif Şema Ölçeği (PŞÖ)

Keyfitz (2010) tarafından bireylerin pozitif şema alanlarını ve düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen “Pozitif Şema Ölçeği” toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte öz-yetkinlik, başarı, güven, iyimserlik ve değerlilik olmak üzere beş alt boyut yer almaktadır. Ölçekte bulunan her bir altboyut, dört madde ile temsil edilmektedir. Ölçek cevaplandırma düzeneği “Bana hiç uygun değil” ile “Bana tamamen uygun” ifadeleri arasında yapılan 6’lı Likert derecelendirme şeklindedir. Ölçekten hem toplam puan hem de altboyut puanları hesaplanabilmekte ve ölçekten alınan yüksek puanlar pozitif şema düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek örnek maddeleri ile Ek 5’te verilmiştir.

Ölçeğin Orijinal Formunun Geçerlik ve Güvenirlilik Sonuçları

Pozitif Şema Ölçeği şema terapi ve ilgili alanyazın çalışmaları doğrultusunda ilk olarak 36 madde ve altı altboyuttan oluşan bir yapı olarak geliştirilmiş ancak yapılan yapı geçerliği çalışmasında pozitif şemaların beş altboyutlu bir yapı gösterdiği tespit edilmiştir. Yaşları 9 ile 14 arasında değişen 172 öğrenci katılımı ile yapılan bu çalışmada Temel Eksen Faktör yöntemi kullanılmıştır. Faktörlerin belirlenmesinde ,40 kesme puanı olarak kabul edilmiş ve ölçek altboyutları için hesaplanan faktör yüklerinin öz yetkinlik altboyutunda ,60 ile ,71 arasında, başarı altboyutunda ,56 ile ,70 arasında, güven altboyutunda ,56 ile ,83 arasında, iyimserlik altboyutunda ,51 ile ,75 arasında ve değerlilik altboyutunda ,46 ile ,74 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçeğin beş faktörlü yapısının toplam varyansın % 71,1’ini açıkladığı bulunmuştur. Ölçek toplam puanı için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı ,93 ve altboyutlarını oluşturan iyimserlik, değerlilik, güven, başarı ve özyetkinlik için hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ise sırasıyla ,86 ; ,89 ; ,85 ; ,92 ve ,88 olarak saptanmıştır. Yapılan bu hesaplamalar sonucunda, ölçeğin yeterli düzeyde görünüş geçerliği ve ayırt edici geçerliğe sahip olduğu belirtilmiştir (Keyfitz vd., 2013).

Ölçeğin kullanıldığı diğer araştırmalara örnek olarak, Tomlinson ve diğerleri (2017) tarafından yapılan farklı bir çalışmada ölçeğin 14-17 yaş grubunda uygulanması yürütülmüş ve iç tutarlılık katsayısı ,94 olarak hesaplanmıştır. Pozitif Şema Ölçeği’nin

üniversite öğrencileri ile çalışılması ise ölçeğin bu yaş grubu için geçerliği doğrulanmış ve güvenilirlik hesaplamasında iç tutarlık katsayısı ,96 olarak bulunmuştur. Bu çalışmalara ek olarak pozitif şema ölçeğinin 17 ile 25 yaş aralığındaki bireylerle araştırıldığı ve geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak doğrulandığı farklı çalışmalar da bulunmaktadır (Lumley & McArthur, 2016).

Ölçeğin Türk Kültürüne Uyarlanması

Bu çalışmada, ilk aşama olarak araştırma problemi doğrultusunda bireylerin pozitif şemalarının ölçülmesi amacıyla Pozitif Şema Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması çalışması yürütülmüştür. Ölçeğin, Türk kültüründe beliren yetişkinlik döneminde olan üniversite öğrencileri örnekleminde uygulanması sağlanmıştır. Ancak yapılan bu ölçek uyarlama çalışması kendi başına bilimsel bir araştırma ve uzmanlık alanı niteliği taşıdığından (Erkuş, 2007; Hambleton, Merenda & Spielberger, 2005) bu çalışmada ölçek uyarlama sürecine dayalı alanyazın incelenmiş ve süreç bu incelemeler temelinde yürütülmüştür.

Alanyazında yapılan incelemeler, ölçek uyarlama çalışmalarının kendi başına bir araştırma türü olarak ele alınması gerektiğine ve bu çalışmaların uzun uğraşlarla dikkat, beceri ve uzmanlık gerektiren disiplinler arası bakış açısı ile yürütülebilecek bir süreç olduğuna dikkat çekmektedir (Akbaş & Korkmaz, 2007; Edenborough, 1999; Erkuş, 2007; Hambleton & Patsula, 1999). Aksi takdirde ülkemizde yürütülen ölçek uyarlama çalışmalarının ölçme ve psikometrik açılarından birçok hata içerdiği ve bu durumun özellikle bilimsel çalışmalarının büyük çoğunluğunu ölçme araçlarından elde edilen verilere dayalı yürüten psikoloji ve ilgili alanlarda yapılan bilimsel araştırmaları kuşkulu kılacağı belirtilmiştir (Crocker & Algina, 1986; Çüm & Koç, 2013; Erkuş, 2007; Deniz, 2007; Gözüm & Aksayan, 2003; Güvendir & Özkan, 2015; Öztürk, Eroğlu & Kelecioğlu, 2015). Nitekim ilgili alanyazını, ölçek uyarlama araştırmalarında ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini etkileyebilecek uyarlama süreci kaynaklı -olası- tehditlerin önlenmesinde

ulusal veya uluslararası platformlarda belirli kriter ve standartlar geliştirilmesini önermektedir (Çüm & Koç, 2013; Erkuş, 2007; Hambleton vd., 2005).

Bu sebeple bu çalışma ile hem araştırma problemine yönelik ülkemizde ihtiyaç duyulan bir ölçeğin Türk kültürüne uyarlanıp kazandırılması amaçlanmış hem de araştırmada yürütülen çalışmaların ve ölçek uyarlama sürecinde takip edilen aşamaların alanyazın önerileri doğrultusunda belirli standartları karşılaması sağlanmıştır.

Ölçek Uyarlama Süreci İşlem Basamakları

Ölçek uyarlama alanyazını önerileri dikkate alınarak bu çalışmada; Uluslar Arası Test Komisyonu (ITC) tarafından test uyarlama sürecinde takip edilmesi önerilen test uyarlama yönergeleri temel alınmıştır (ITC, 2001). ITC komitesi tarafından belirtilen toplam 22 adet test uyarlama yönergesi bulunmakta ve bu yönergeler bağlam, test geliştirme ve uyarlama, testin uygulanması, belgeleme ve puanların yorumlanması olmak üzere dört bölümde ele alınmaktadır. Bu uyarlama çalışmasında ölçek uyarlama sürecinde önerilen yönergelere ek olarak bu yönergeler ve diğer pek çok deneysel araştırmalar (Geisinger, 1994) rehber alınarak Hambleton ve Patsula (1999) tarafından uyarlama çalışmaları için belirlenen aşamalar takip edilmiştir. Bu aşamalar şu şekildedir;

- 1) Araştırılan yapının uyarlanan kültürde var olduğunun ve kaynak kültürdekine eşdeğer olduğunun değerlendirilmesi,
- 2) Ölçek geliştirmenin veya ölçek uyarlamanın avantaj ve dezavantajlarının değerlendirilerek karar verilmesi,
- 3) Nitelikli dil uzmanlarının seçilmesi,
- 4) Ölçeğin orijinal dilden uyarlanan dile çevirilmesi,
- 5) Uyarlanan ölçeğin gözden geçirilmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılması,
- 6) Uyarlanan ölçeğin pilot çalışması ile sınanması,
- 7) Ölçeğin daha büyük bir grupta uygulanması,
- 8) Ölçeğin orijinal ve uyarlanan dillerdeki versiyonları arasında istatistiksel eş değeriğin sağlanması için uygun yöntemin seçilmesi,

- 9) Kùltùrlerarası çalışmalar için kaynak ve uyarlanan ölçekler arasındaki eşdeğerliğin kesinleştirilmesi,
- 10) Geçerlik araştırmalarının yürütülmesi,
- 11) Sürecin rapor edilmesi ve uyarlanan ölçek için kullanım kılavuzunun oluşturulması,
- 12) Ölçeği kullanacak olanların eğitilmesi,
- 13) Uyarlanan ölçeğin uygulamalarının zaman içerisinde takip edilmesi.

Bu aşamalar baz alınarak bu çalışmada yürütölen işlemler basamakları aşağıda belirtilmiştir.

- a) Alanyazında ölçek uyarlama çalışmalarının tercih edilmesinde birçok neden olmasına rağmen (Hambleton & Patsula, 1999) bu çalışmada ölçek uyarlanmasına yönelik verilen kararda; yeni ölçek geliştirme çalışması için gerekli para ve zamandan tasarruf edilmesi, ölçek geliştirme çalışmasının gerektirdiği uzmanlık bilgisi yetersizliği, test edilmiş ve geçerliği istatistiksel olarak doğrulanmış bir ölçeğin kullanılmasının verdiği güven gibi öğeler etkili olmuştur.
- b) Bu çalışmada, ölçeğin hangi amaçla kullanılacağı belirtilerek orijinal ölçek yazarları olan Lindsey Keyfitz ve Margaret Lumley ile yazışmalar yapılmış ve gerekli etik ve yasal izinler alınmıştır. Ölçek yazarlarından alınan Etik İzin Ek 6'da verilmiştir.
- c) Hambleton vd. (2005) uyarlama çalışmalarında çevirmen seğiminin önemli olduğunu, birden çok çevirmenden yararlanılmasının gerektiğini ve çevirmenlerin orijinal ölçeğin geliştirildiği ve uyarlandığı kùltürleri iyi bilmeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Bu sebepler dikkate alınarak bu çalışmada ölçeğin Türkçe çevirilerini yapmak üzere toplam dört dil uzmanından/tercümandan yararlanılmıştır. Bu uzmanların her birinin iki kùltürde de zaman geçirmiş olmalarına dikkat edilmiştir.
- d) Alanyazında yapılan çevirilerin anlamsal, deyimsel, yaşantısal, kavramsal açılardan uygunluğunun kontrol edilmesi önerilmektedir (Beaton, Bombardier, & Guillemin, 2000; Hambleton & De Jong, 2003). Bu sebeple bu çalışmada çevirileri yapan dil uzmanlarından farklı olarak üç ayrı dil uzmanı üretilen ölçek çevirilerini

değerlendirmiş ve çevirilere yönelik dönüt vermişlerdir. Çevirileri kontrol eden dil uzmanları da çevirmenlerde gözetilen nitelikler dikkate alınarak seçilmiştir. Çevirilere yönelik alınan dönütlerle uygun olmadığı belirlenen toplam beş çeviri ifadesi çeviri seçenekleri arasından çıkarılmıştır.

- e) Yapılan çevirilerin alan uzmanları tarafından gözden geçirilmesi ve önerilen düzeltmelerle çeviri formuna son halinin verilmesi hem çevirinin doğru yapıldığının teorik olarak gözden geçirilmesi hem de ölçeğin kültürel bağlamda anlamlılık ve uygunluğunun tespit edilmesi açısından önemlidir (Akbaş & Korkmaz, 2007; Deniz, 2007). Bu sebeple bu çalışmada dil uzmanlarınca uygun görülen çeviri ifadeleri psikoloji ve psikolojik danışma ve rehberlik alanlarından toplam 16 uzmanın görüşüne sunulmuş ve ölçeğin açıklamasının ve ölçek maddelerinin çevirilerinin uygunluğu, ölçeğin uygulanacağı yaş grubu uygunluğu, ölçeğin genel itibarıyla kültüre uygunluğu, ölçek değerlendirme biçiminin uygunluğu konularında görüşlerini bildirmeleri istenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda uzman görüşleri dikkate alınarak orijinal ölçek ifadelerini Türk kültüründe en iyi yansıttığı belirtilen çeviri ifadeleri belirlenmiştir.
- f) Ölçek uyarlama çalışmalarında uyarlanan ölçeğin kültürel, kuramsal ve dilsel incelemelerinin yanında ölçme alanından uzman görüşleri ile ölçek uygunluğu açısından değerlendirilmesi önemlidir (Çüm & Koç, 2013; Erkuş, 2007; Güngör, 2016). Bu sebeple bu çalışmada alan uzmanları tarafından seçilen çeviri ifadeleri ile oluşturulan ölçek toplam altı ölçme ve değerlendirme alan uzmanına sunulmuş ve ölçek ifadelerinin ve cevaplandırma biçiminin uygunluğunu değerlendirmeleri istenmiştir.
- g) Ölçme uzmanlarından alınan dönütlerle yapılan değişiklikler sonrasında ölçek son olarak toplam üç Türk Dil uzmanına sunularak ölçek ifadelerinin dilsel uygunluğu tespit edilmiş ve ölçeğe son hali verilmiştir.
- h) Bu çalışmada test uyarlama sürecinde kullanılan yargısal desenlerden en yaygın olan iki desen (Hambleton vd., 2017) ileriye doğru çeviri ve geriye doğru çeviri

kullanılmıştır. İngilizce orijinal versiyonundan Türkçeye çevirisi yapılarak ileriye doğru çevirisi tamamlanan ölçeğin çeviri niteliği geriye doğru çeviri kullanılarak test edilmiştir. Türkçesi oluşturulan ölçek iki ayrı çevirmen tarafından kaynak dili olan İngilizceye geri çevrilmiştir. Bu aşamada elde edilen iki geri çevrilmiş ölçek versiyonu ve orijinal ölçek karşılaştırılması amacıyla ölçek geliştiricilerine iletilmiş ancak dönüt alınamamıştır. Bu sebeple, ölçeğin orijinal ve geri çevrilmiş formlarının değerlendirilmesi amacıyla formlar iki farklı İngiliz Dil uzmanına daha gönderilmiştir. Alınan dönütlerde uzmanlardan biri iki çeviri ifadesinin diğeri ise bir çeviri ifadesinin orijinalinden farklı anlam içerdiğini belirtmiştir. Belirtilen ölçek maddeleri geri bildirimler doğrultusunda gözden geçirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Pilot Uygulama

- i) Uzman görüşleri doğrultusunda son hali verilen ölçeğin, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadan önce uyarlandığı örneklem için ölçek maddelerinin ne şekilde anlaşıldığının ve anlaşılabilirlik düzeyinin test edilmesi gerekmektedir (Deniz, 2007; Gudmundsson, 2009; Güngör, 2016; Savaşır, 1994; Vijver & Hambleton, 1996). Bu sebeple bu çalışmada pilot uygulama iki aşamalı olarak yürütülmüştür. İlk aşamada ölçek maddelerinin kuramsal çerçevede belirtilen gerçek anlamlarını temsil eden şekilde anlaşılıp anlaşılmadığı, ikinci aşamada ise ölçek maddelerinin anlaşılabilirlik düzeyi kontrol edilmiştir. İki aşamalı yürütülen bu pilot uygulamada iki farklı çalışma grubundan veri toplanmıştır.

Pilot Uygulama Çalışma Grubu

İlk uygulama olarak *birinci pilot uygulamada* toplam 13 üniversite 3.sınıf öğrencisinden veri toplanmıştır. Öğrencilere ölçek verilmiş ve her bir ölçek maddesini okumaları ve o maddeden tam olarak ne anladıklarını yazmaları

istenmiştir. Katılımcıların her bir madde için yazdıkları açıklamalar maddenin kuramsal çerçevesi temel alınarak kontrol edilmiştir.

İkinci uygulama olarak *ikinci pilot uygulamada* toplam 45 üniversite 1.sınıf öğrencisinden veri toplanmıştır. Öğrencilere ölçek verilmiş ve ölçek yönergesini, ölçek cevaplandırma seçeneklerini ve ölçek maddelerini okuyarak anlaşılabilirlik düzeyini belirtmeleri istenmiştir. Verilen cevaplarda ölçek yönerge ifadeleri 42 kişi, ölçek cevaplandırma şekli ise 43 kişi tarafından anlaşılır bulunmuştur. Ölçek maddelerine yönelik verilen cevaplarda dört maddenin yedi kişi tarafından anlaşılır bulunmadığı tespit edilmiş ve bu maddeler tekrar gözden geçirilerek ölçeğe son hali verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Pozitif Şema Ölçeği'nin Türçe'ye uyarlanması sürecinde uyarlanan ölçeğin ölçüt geçerliğinin sağlanmasında yurt içinde aynı veya benzer kavramı ölçen farklı bir ölçek bulunmadığı görülmüş ve bu sebeple ölçeğin ölçüt geçerliğinde alt boyutları baz alınarak bazı ölçeklerden yararlanılmıştır: Genelleştirilmiş Öz Yetki Beklentisi Ölçeği/Genel Öz Yetkinlik Ölçeği, Rosenberg Öz Saygı ve Güven Ölçeği ve Yaşam Yönelimi Testi.

Genelleştirilmiş Öz Yetki Beklentisi Ölçeği (GÖYÖ)

Jarusselam ve Schwarzer tarafından 1979 yılında geliştirilen ölçek bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları yeni veya zor durumlarla başa çıkabilmelerine yönelik iyimser öz algılarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek orijinali Almanca olarak 20 madde şeklinde geliştirilmiş ancak araştırmacılar tarafından 1981 yılında 10 maddeye düşürülmüş ve birçok dile uyarlanması sağlanmıştır (Scholz, Dona, Sud & Schwarzer, 2002).

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine yönelik birçok farklı ülkede binlerce katılımcı üzerinde çalışmalar yapılmış ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği doğrulanmıştır (Schwarzer & Born,

1997; Schwarzer, Mueller & Greenglass, 1999). Bu çalışmalarda, ölçek iç tutarlık katsayısının ,75 ile ,91 arasında değiştiği ve ölçek puanlarının iyimserlik, iyi oluş ile pozitif, depresyon, stres ve kaygı ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ölçeğin resmi sitesi üzerinden Türkçe formuna ulaşım sağlanmakta ve ölçeğe yönelik yapılan uluslararası çalışmalar hakkında bilgi alınabilmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Yeşilay ve diğerleri (1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek maddeleri “Doğru Değil” ile “Tümüyle Doğru” arasında değişen 4’lü Likert ile derecelendirilerek cevaplanmaktadır. Ölçekten alınan puanlar 10 ile 40 arasında olup yüksek puanlar öz yetkinlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türk örneğinde çalışıldığı diğer araştırmalara bakıldığında iç tutarlık katsayısının ,79 ile ,88 arasında değiştiği görülmüştür (Aypay, 2010; Çetin & Basım, 2010; Tayfur, 2005).

Bu çalışmada yapılan güvenilirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı değeri ,89 olarak hesaplanmıştır. Ölçek örnek maddeleri ile Ek 7’de verilmiştir.

Rosenberg Benlik Saygısı ve Güven Ölçeği

Morris Rosenberg tarafından 1965 yılında ergenlerin benlik saygısını ölçmeye yönelik geliştirilmiş olan ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Füsun Çetin Çuhadaroğlu tarafından 1985 yılında yürütülmüştür. Ölçek benlik saygısının çeşitli özelliklerle birlikte değerlendirilebilmesini sağlamak amacıyla başka küçük alt ölçeklerden oluşmaktadır. Ölçekte toplam 63 madde ve 12 alt ölçek bulunmakta ve her bir alt ölçeğin değerlendirilmesi ve puanlanması farklı şekilde yapılmaktadır (Çuhadaroğlu, 1986).

Benlik saygısı alt ölçeği ölçeğin ilk 10 maddesinden oluşmaktadır ve Guttman değerlendirme yöntemi ile puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puanlar 0 ile 6 arasında değişmektedir. Alınan 0 -1 puan yüksek, 2-4 puan orta ve 5-6 puan düşük benlik saygısı düzeyini saptamaktadır (Çuhadaroğlu, 1986). Bu çalışmada yapılan güvenilirlik analizinde ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ,69 olarak hesaplanmıştır.

Rosenberg Güven alt ölçeği ise ölçeğin 16. ile 20. maddeler arasında yer alan beş maddeden oluşmaktadır. Maddeler bireylerin insanlara duydukları güvene ilişkin bilgi vermektedir ancak maddeler ters yönlü güvensizlik temalı sunulmuştur. İnsanlara güven duyma temaları 0 şeklinde puanlanırken insanlara yönelik güvensizlik seçeneği 1 olarak puanlanmaktadır. Alt ölçekten alınan yüksek puanlar insanlara güven duymanın düşük olduğunu, alınan düşük puanlar ise insanlara duyulan güvenin yüksek olduğunu göstermektedir. 0-1 aralığındaki puanlar insanlara olan güvenin çok olduğunu, 2-3 aralığındaki puanlar orta düzey güvenin olduğunu, 4-5 aralığındaki puanlar ise insanlara güvenin az olduğunu göstermektedir (Çuhadaroğlu, 1986).

Bu çalışmada yapılan güvenilirlik analizinde ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ,51 olarak hesaplanmıştır. Ölçek örnek maddeleri ile Ek 8’de sunulmuştur.

Yaşam Yönelimi Testi (YYT)

Scheier ve Carver (1987) tarafından geliştirilen Yaşam Yönelimi Testi, Aydın ve Tezer (1991) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Toplam 12 maddeden oluşan ölçekte dört madde dolgu görevi görmekte ve işleme alınmamaktadır. Geriye kalan sekiz maddenin dördü iyimser ifadeleri içerirken diğer dördü ters madde niteliğinde olup kötümser ifadelerden oluşmaktadır. Ölçek 5’li Likert tipinde cevaplandırılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 32 şeklindedir ve alınan yüksek puanlar yaşama olumlu bakış açısını düşük puanlar ise kötümser bakış açısını göstermektedir.

Aydın ve Tezer (1991) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin test tekrar test katsayısı ,77, iç tutarlık katsayısı ise ,72 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt geçerliği çalışmasında ölçek puanları ile Beck Depresyon ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bu çalışmada yapılan güvenilirlik analizinde ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ,79 olarak hesaplanmıştır. Ölçek örnek maddeleri ile Ek 9’da verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

j) Pilot çalışmaları sonrasında son hali verilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yürütülmüştür. Çalışma, 2017- 2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi bünyesinde yer alan bölümlerde okumakta olan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan lisans öğrencileri ile yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışma Grubu

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına katılım sağlayan toplam 434 üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Alanyazında faktör analizi çalışmaları için önerilen örneklem sayısı farklılık göstermekte (Costello & Osborne, 2005) ancak bu çalışmalarda özellikle doğrulayıcı faktör analitik yöntem için örneklem genişliğinin önemi vurgulanmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada madde başına en az 20 katılımcı kullanmanın en sağlam yöntem olduğunu belirten Kline (2013) temel alınarak 20 x 20, 400 katılımcıyı bulundurmak amacıyla 400'ü aşan sayıda bir örnekleme ulaşılmıştır.

Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Ölçek Geçerlik ve Güvenirlik Çalışma Grubu Demografik Bilgileri

Değişken		n	%	Ort.
Cinsiyet	Kadın	333	76,9	
	Erkek	100	23,0	
	Kayıp V.	1	0,2	
	Toplam	434	100,0	
Yaş	17-27	433	99,8	20,27
Sınıf	1.Sınıf	143	32,9	
	2.Sınıf	151	34,8	
	3.Sınıf	62	14,3	
	4.Sınıf	78	18,0	
	Toplam	434	100,0	
Bölüm	PDR	164	37,8	
	Sosyal	46	10,6	
	Zihin	22	5,1	
	Türkçe	108	24,9	
	Coğrafya	17	3,9	
	Felsefe	16	3,7	
	Yabancı	58	13,4	
	Arapça	3	0,7	
	Toplam	434	100,0	

Tablo 1 incelendiğinde, ölçek uyarlama araştırması için elde edilen çalışma grubunda 333 kız öğrenci (% 76,9), 100 erkek öğrenci (% 23,0) bulunduğu ve katılımcıların yaş ortalamasının 20,27 (Ss=) olarak hesaplandığı görülmektedir. Çalışmada, 8 farklı anabilim dalında lisans eğitimi alan öğrencilerin çoğunluğunu 164 öğrenci (% 37,8) ile Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim dalı öğrencilerinin oluşturduğu ve bunu 108 öğrenci (%24,9) ile Türkçe Eğitimi Anabilim dalı öğrencilerinin takip ettiği görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan toplam 434 öğrenciden 143 öğrenci (% 32,9) 1.sınıfta, 151 öğrenci (% 34,8) 2. sınıfta, 62 öğrenci (%14,3) 3.sınıfta ve 78 öğrenci (18,0) 4.sınıfta eğitim görülmektedir.

Verilerin Analize Hazırlanması

Ölçeğin yapı geçerliği, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Ancak, yapısal eşitlik modellerinden biri olan DFA herhangi bir veri setine uygulanmadan önce verilerin yöntemin varsayımlarına uygunluğu açısından test edilmesi gerekmekte ve veri setinin eksik ve uç değerler, çok değişkenli normallik, çoklu doğrusal bağlantısallık açılarından incelenmesi önerilmektedir (Ullman, 1998, 2006). Bu sebeple bu çalışmada 434 kişiden elde edilen veri seti ilk olarak kayıp veri analizi sonrasında ise normallik testleri ile incelenmiştir.

İlk olarak *kayıp veri analizi* yapılmıştır. Toplam 434 üniversite öğrencisinden elde edilen veri seti kayıp veri analizi ile çözümlenmiştir. Kayıp veri analizi kayıp verilerin örüntüsünü anlama, miktarını belirleme ve kayıp verilere yönelik yapılacak müdahaleyi seçme açısından çok önemlidir (Tabacknich & Fidell, 2015). Bu analiz sonucunda veri setinde %5 ve üstünde kayıp veri oranına sahip madde bulunmadığı ve toplamda 16 kayıp veri olduğu tespit edilmiştir. Kayıp verilerin dağılım örüntüsü Little MCAR testi kullanılarak hesaplanmış ve p değeri ,262 olarak bulunmuştur. Sonucun manidar olmaması kayıp verilerin örüntüsünün MCAR yani tamamen yansız olduğunu göstermektedir (Tabacknich & Fidell, 2015). Bu sonuca bağlı olarak kayıp verileri veri setinden silmek

yerine yansız kayıp veriler için geçerli olan beklenti yükseltme (EM) yöntemi kullanılarak atama yapılmıştır.

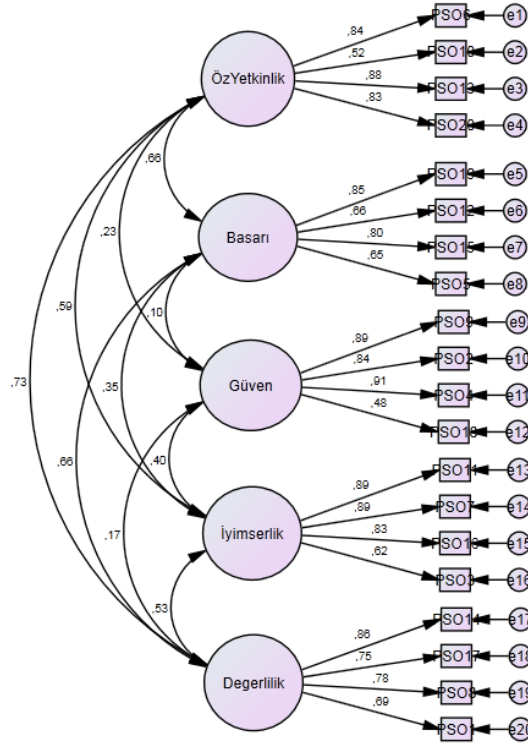
İkinci aşamada *normallik varsayımlarının incelenmesi* yapılmıştır. Tabacknich ve Fidell (2015, s.688) veri setinin çok değişkenli normallik açısından değerlendirilmesinde: tek değişkenli ve çok değişkenli sapkın değerlerin ve gözlenen değişkenlerin çarpıklık ve basıklık durumlarının incelenmesini önermişlerdir. Bu sebeple, çalışmada tek değişkenli uç değerlerin tespitinde boxplot grafikleri ve çok değişkenli uç değer hesaplamasında Mahalanobis uzaklığı kullanılmıştır. Tek değişkenli uç değerlerin incelenmesinde yedi adet, çok değişkenli uç değer incelenmesinde ise 25 verinin uç değer olduğu görülmüş ve bu veriler veri setinden çıkarılmıştır. Her bir madde için basıklık ve çarpıklık incelenmiş ve bu değerlerin önerilen +1,50 ile -1,50 arasında yer aldığı görülmüştür. Değişken çiftleri arasındaki doğrusallık saçılım diyagramı (scatter plot) incelenmiş ve doğrusallığın sağlandığı belirlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, ölçeğe yönelik yapılan tüm geçerlik ve güvenilirlik hesaplamaları çok değişkenli normalliğin sağlandığı bu 402 veri üzerinden yapılmıştır.

Ölçeğin Yapı Geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliği, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi, özellikle ölçek uyarlama çalışmalarında ölçülen yapının teorik olarak belli olması, bu yapıya ait alt faktör ve bu faktörlere bağlı gözlenen değişkenlerin araştırmacı tarafından bilinmesi nedenleriyle önerilmekte (Kline, 2005) ve bu çalışmalar için açılımlayıcı faktör analizine göre daha uygun bir yöntem olarak belirtilmektedir (Hambleton vd., 2005).

Orijinal pozitif şema ölçeği, pozitif şema yapısının öz yetkinlik, başarı, güven, iyimserlik ve değerlilik olmak üzere beş alt boyuttan oluştuğu ve her bir alt boyutun dört madde ile temsil edildiği toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Bu sebeple, DFA modelinde pozitif şemaların temel örtük yapıyı oluşturduğu, pozitif şema yapısı altında yer alan beş farklı örtük yapının ise her birinin dört gözlenen değişken ile temsil edildiği belirlenmiştir.

Yapılan birinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde varsayımların – gözlenen değişkenlerin sürekli olması, örneklem büyüklüğünün geniş olması, verilerin çok değişkenli normal dağılım sağlaması (Brown, 2015)- karşılanması sebebiyle en çok olabilirlik kestirimi (ML) kullanılarak hesaplanmıştır. Birinci düzey DFA modeli sonuçları aşağıda verilen Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Pozitif şema ölçeği birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (Şekilde verilen öz yetkinlik, başarı, güven, iyimserlik ve değerlilik pozitif şema ölçeğinin alt boyutlarını oluşturmaktadır.)

Modele ilişkin yapılan analiz sonuçlarında; beş alt boyutlu ve 20 maddeli model uyum indeksleri incelenmiş ve Chi-square değeri 3,146, p değeri ,000, RMR değeri 0,102, GFI ,889, AGFI ,677, TLI ,916, CFI ,930 ve REMSEA değeri ,073 ve Pclose değeri ,000 olarak bulunmuştur. Modelin uyum göstermediği görülmüş ve uyumsuzluk yaratan durum ve maddelerin kontrolü için faktör yükleri, modifikasyon indeksleri ve standardize edilmiş regresyon katsayıları kontrol edilmiştir (Harrington, 2009; Karagöz, 2016).

Modifikasyon indekslerinde e20'nin Değerlilik (13,854) ve Öz-yetkinlik alt boyutlarına (41,389); e8'in Değerlilik (38,08) ve Başarı alt boyutlarına (45,35), e12'nin Değerlilik alt

boyutuna (10,88) değer verdiği grlmŖtir. DFA'da modellerin istatistiksel uyum sağlamalarının yanında kurama dayalı olarak da maddelerin değerlendirilmesi gerekmektedir (Thompson, 2004). Bu sebeple madde ifadeleri pozitif Ŗema boyutlarına dayalı olarak deęerlendirilmiŖ, maddelere yönelik ek uzman grŖ alınmıŖtır.

En yüksek modifikasyon değerleri veren e8 ölçekteki 5.maddeyi tanımlamaktadır. 5.Madde BaŖarı alt boyutunda yer alan "BaŖarılı olmak için gerekli yeteneğe sahibim." ifadesidir. Madde incelendiğinde ifadenin baŖarılı olmaya yönelik inancı yansıttığı ancak bunun yanında bireyin kendisinin bir alanda yetenekli olduğuna yönelik inancını da içerdiği ve bu durumun maddenin değerlilik ve öz yetkinlik boyutları ile iliŖkilendirilmesine neden olduğu dŖnlmŖtir. Bu sebeple, ifadeye yönelik orijinal ölçek değerleri gözden geirilmiŖtir. Orijinal ölçekte maddenin BaŖarı alt boyutuna ,56 fakat bunun yanında öz yetkinlik alt boyutuna ,35 ve değerlilik alt boyutuna ,39 yk verdiği grlmŖtir. Bu alıŖmada da ifadenin özellikle Değerlilik alt boyutuna (38,08) ve Değerlilik alt boyutunda yer alan iki ifadeye (e19'a 11,83 ve e20'e 12,55) yüksek değerlerde modifikasyon verdiği bulunmuŖtur. Bu sebeple ifadenin birçok alt boyut ile iliŖkili olabileceği ve tek bir alt boyutu temsil etmede sorun yaratabileceği tartıŖılmıŖtır.

En yüksek modifikasyon değeri veren bir diğer madde e20 ölçekteki 1.maddeyi tanımlamaktadır. 1.madde Değerlilik alt boyutunda yer alan "Kendime güvenirim." ifadesidir. Kendine güven ifadesi kavramsal açıdan deęerlendirilmiŖ ve öz güvenin öz yetkinlik ve baŖarı alt boyutları ile de iliŖkili olabileceği dŖnlmŖtir. Türk kültüründe kendine inanmak veya güvenmek kavramlarının bireyin baŖaracaęına ve zorlukların üstesinden gelebileceğine yönelik inancı ile iliŖkilendirilebildięi tartıŖılmıŖtır. Nitekim bu alıŖmada e20 öz-yetkinlik alt boyutuna yüksek düzeyde (41,38) modifikasyon verdiği grlmŖtir.

Son olarak soruna iŖaret eden diğer madde e12 ölçekte 18.maddeyi tanımlamaktadır. 18.madde Güven alt boyutunda yer alan "İnsanlara kendimle ilgili önemli Ŗeylerden bahsederken rahat hissederim." ifadesidir. Madde insanlara duyulan güven ve bu güvenden dolayı önemli Ŗeylerin insanlarla paylaŖılabilmesini içermektedir. Ancak maddenin

Değerlilik alt boyutu ile yüksek modifikasyon değeri (10,88) dikkat çekmektedir. Ayrıca, maddeye ait standardize edilmiş regresyon değerleri maddenin Güven alt boyutunu tahmin etme gücünün önemli olmadığına işaret etmektedir.

Bu üç maddeye yönelik olarak; tek tek ve birlikte modifikasyonlar denenerek analizler yapılmış, model uyum indeksleri incelenmiş, ek uzman görüşleri alınmış, çeviriler kontrol edilmiş ve ölçekte ilgili alt boyutlarda yer alan diğer maddeler incelenmiştir. Ölçekte ilgili alt boyutlarda bu üç maddeden farklı ancak onlarla aynı niteliği ölçen başka maddelerin olduğu görülmüştür. Alt ölçeklerdeki madde sayısı kontrol edilmiş ve bu maddelerin ölçekten çıkarılmasının sınır kabul edilen faktör veya alt boyut başına en az üç madde kriterini (Guilford, 1952; Little, Lindenberger & Nesselroade, 1999; Marsh, Hau, Balla & Grayson, 1998) karşıladığından sorun yaratmayacağı kararı verilmiştir. Bütün bu incelemeler sonucunda bu üç maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. 17 madde ile yapılan son analizden elde edilen uyum indeksi değerleri Tablo 3’de sunulmuştur.

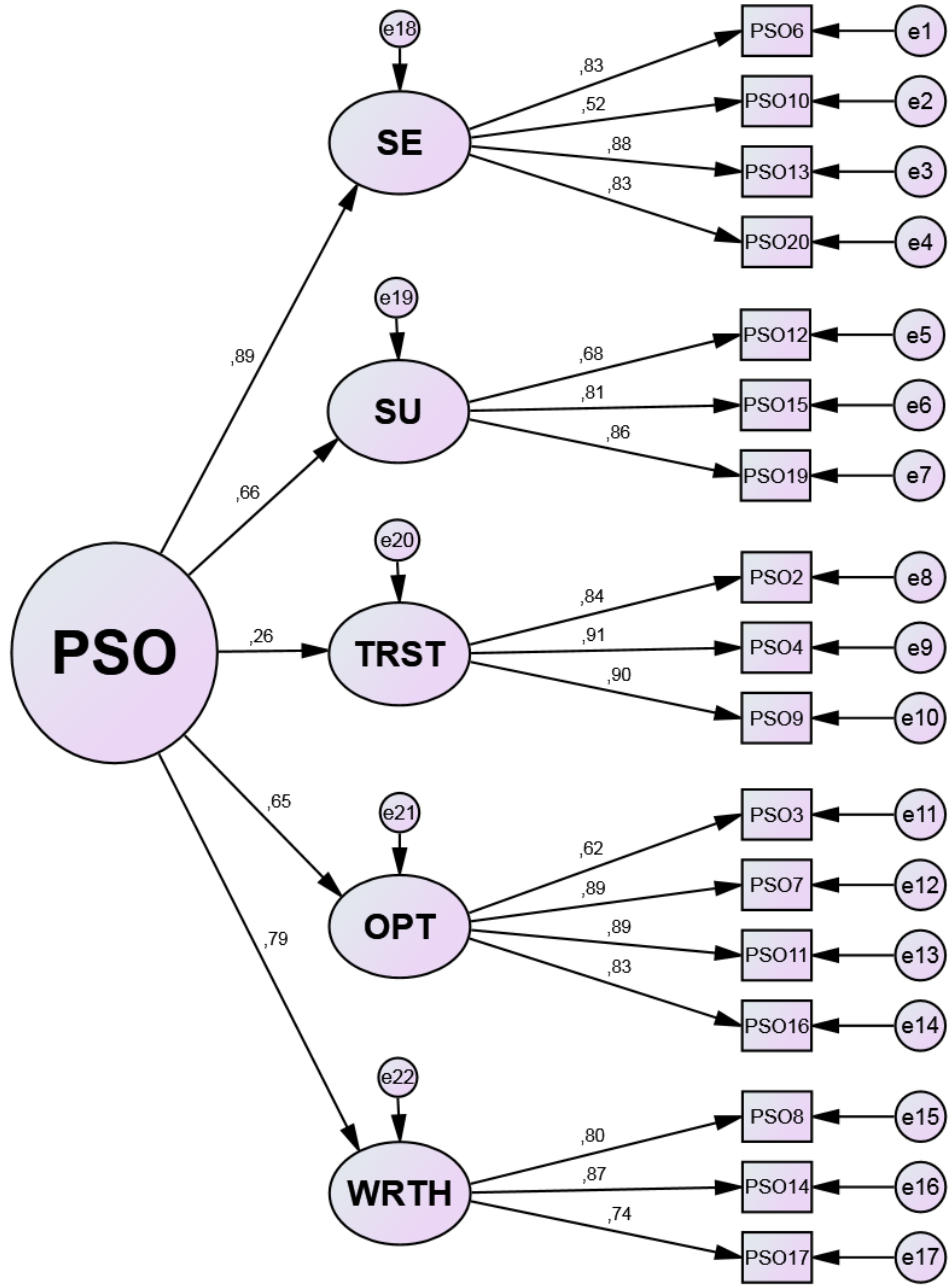
Tablo 3.

Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

	x/sd	RMSEA	Pclose	CFI	TLI	NFI	GFI	AGFI	RMR	SRMR
PŞÖ	2,057	0,51	,396	,972	,965	,948	,938	,913	,049	,041

Tablo 3’de verilen beş alt boyutlu 17 maddelik Pozitif Şema Ölçeği’nin birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum indeks değerleri Schumacker ve Lomax (1996) tarafından sunulan değerler doğrultusunda incelendiğinde modelin tüm değer kategorilerinde mükemmel uyum gösterdiği görülmektedir.

Bu değerler sonucunda ölçekte ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizi modeli Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Pozitif şema ölçeği ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (Şekilde PSO pozitif şema ölçeği toplam puanını, SE öz yetkinlik alt boyutunu, SU başarı alt boyutunu, TRST güven alt boyutunu, OPT iyimserlik alt boyutunu, WRTH değerlilik alt boyutunu temsil etmektedir.)

İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum indeks değerleri Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4.

İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

İndeks	Mükemmel Uyum	İyi Uyum	Araştırma Bulgusu	Sonuç
x/sd	0-3	3-5	2,06	Mükemmel
RMSEA	,00<x<,06	,05<x<,08	,510	Mükemmel
CFI	,95<x<1	,90<x<,95	,972	Mükemmel
TLI	>,95	<,95	,965	Mükemmel
NFI	>,95	,90<x<,95	,948	Mükemmel
GFI	>,90	,85<x<,90	,938	Mükemmel
AGFI	>,95	>,90	,913	İyi Uyum
RMR	<,05	,05<x<,08	,049	Mükemmel
SRMR	<,05	,05<x<,07	,041	Mükemmel

Tablo 4'te sunulan beş alt boyutlu 17 maddelik pozitif şema ölçeğinin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum indeks değerleri Schumacker ve Lomax (1996) ve Marcoulides ve Schumacher (2001) tarafından sunulan değerler doğrultusunda incelendiğinde modelin neredeyse tüm değer kategorilerinde mükemmel uyum gösterdiği görülmektedir.

Pozitif Şema Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Ölçeğin alt boyut puanları arasında ve bu puanlarla toplam puan arasındaki ilişkilerin incelenmesi ölçeğin yapı geçerliği bağlamında önemli görülmektedir (Cronbach & Meehl, 1955; Çoban, Şahin, Uluocak & Büyüköztürk, 2010). Bu kapsamda pozitif şema alt boyutlar arasında ve alt boyutlar ile toplam pozitif şema puanı arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Yapılan analize yönelik sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.

Pozitif Şema Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasında ve Alt Boyutlar ile Toplam Puan Arasındaki İlişkiler

	Öz Yetkinlik	Başarı	Güven	İyimserlik	Değerlilik	PŞÖ-Top
ÖzYetkinlik	1					
Başarı	,507**	1				
Güven	,205**	,062	1			
İyimserlik	,531**	,260**	,369**	1		
Değerlilik	,606**	,469**	,132**	,454**	1	
PŞÖ-Top	,810**	,581**	,549**	,801**	,728**	1

p<,01**

Tablo 5 incelendiğinde pozitif şema alt boyut puanlarının toplam pozitif şema puanı ile anlamlı ve pozitif yönlü ilişkili olduğu ve ilişki değerlerinin ,55 ile ,81 (p<,01) arasında değiştiği görülmektedir. Pozitif şema alt boyut puanlarının kendi aralarındaki ilişkileri incelendiğinde ise güven ve başarı alt boyut puanları arasındaki ilişki hariç ($r=,06$ p>,05) tüm ikili ilişkilerde pozitif yönlü ve anlamlı sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Ölçeğin Ölçüt Geçerliği

Türk kültüründe pozitif şemaları ölçmeye yönelik bir ölçek olmaması ve pozitif şema yapılarına benzer bir yapının bulunmaması sebepleri ile uyarlanan ölçeğin ölçüt geçerliğinde alt boyutları temel alınarak ölçüt ölçekler seçilmesi yoluna gidilmiştir.

Ölçeğin iyimserlik alt boyutuna ölçüt olması amacıyla aynı kavramı, iyimserliği ölçen ve geçerliği ispatlanmış Yaşam Yönelimi Testi, öz yetkinlik alt boyutu için aynı kavramı ölçen ve geçerliği ispatlanmış Genel Öz Yetkinlik Ölçeği, değerlilik alt boyutu için ilgili kavram olarak belirlenen öz saygıya yönelik Rosenberg Özsaygı Ölçeği ve güven alt boyutu için insanlara duyulan güveni güvensizlik üzerinden ölçen Rosenberg Güven Ölçeği ölçüt ölçekler olarak kullanılmıştır.

Ölçeğin ifade edilen diğer ölçeklerle ilişkisini incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

Pozitif Şema Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyut Puanları ile Ölçüt Ölçekler Arasındaki İlişkiler

	Yaşam Yönelimi Testi (İyimserlik)	Genel Öz Yetkinlik Ölçeği	Rosenberg Özsaygı Ölçeği	Rosenberg Güven Ölçeği
Öz Yetkinlik	,387**	,736**	-,517**	----
Başarı	,269**	,471**	-,358**	----
Güven	,334**	,143**	-,135**	-,445**
İyimserlik	,695**	,472**	-,374**	-,282**
Değerlilik	,406**	,571**	-,588**	----
Toplam Şema Ölçeği	,626**	,677**	-,546**	-,268**

p<,01**

Tablo 6 incelendiğinde pozitif şema puanının yaşam yönelimi ve genel öz yetkinlik ölçek puanlarıyla anlamlı ve pozitif yönlü; Rosenberg Özsaygı ve Güven ölçek puanları ile anlamlı ve negatif yönlü ilişkili olduğu görülmüştür. Rosenberg Özsaygı ve Güven Ölçeği’nin olumsuzdan olumluyu yordamaya yönelik olması (Çuhadaroğlu, 1985, Rosenberg, 1965, 1986) ölçek puanları arasındaki negatif ilişkiyi açıklamaktadır. Ayrıca ölçüt ölçeklerin seçiminde pozitif şema alt boyutlarının baz alındığı göz önünde bulundurularak ilişki değerleri incelendiğinde, öz yetkinlik puanının en fazla aynı kavramı ölçen genel öz yetkinlik ölçek puanı ile ($r=,74$ $p<,01$), güven puanının en fazla kişilerarası güvensizliği ölçmeye yönelik olan Rosenberg güven ölçek puanı ile ($r=-,45$ $p<,01$), iyimserlik puanının en fazla iyimserliği ölçen yaşam yönelimi puanı ile ($r=,70$ $p<,01$) ve değerlilik puanının ise öz değer ile kavramsal ilişkisi bulunan Rosenberg öz saygı ölçek puanı ile ($r=-,59$ $p<,01$) ilişkili olduğu bulunmuştur.

Güvenirlilik Çalışması

Bu çalışma kapsamında güvenirlilik analizi için iç tutarlık katsayısı ve test tekrar test güvenirliliği hesaplanmıştır.

İç Tutarlılık

Ölçeğin toplam ve alt boyut iç tutarlık değerleri Cronbach alpha katsayısı ile hesaplanmıştır. Bulunan iç tutarlık değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Pozitif Şema Ölçeği İç Tutarlık Katsayıları

	ÖzYetkinlik	Başarı	Güven	İyimserlik	Değerlilik	Toplam Şema Ölçeği
Cronbach Alpha Kats.	,841	,824	,911	,882	,843	,892

Tablo 7 incelendiğinde, Pozitif Şema Ölçeğinin toplam puanının Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ,89 ve alt boyutları için öz yetkinlik ,84, başarı ,82, güven ,91, iyimserlik ,88 ve değerlilik ,84 olarak hesaplandığı bulunmuştur. Cronbach Alfa katsayı değerlerinin ,82 ile ,91 arasında değiştiği bulunmuştur. Değerlerin ,80’nin üzerinde olması bazı kaynaklara göre iyi güvenirlilik düzeyi (DeVellis, 1991; George & Mallery, 2003), bazılarına göre ise yüksek düzey güvenirlilik düzeyi (Karagöz, 2016) olarak ele alınmaktadır. Bu değerlendirmeler temel alınarak Pozitif Şema Ölçeği’nin hem toplam puan hem alt boyut puanları için iyi düzeyde güvenirlilik sağladığı söylenebilir.

Test Tekrar Test Sonuçları

Ölçeğin test tekrar test güvenirlilik çalışması araştırmaya katılmaya gönüllü olan 52 üniversite 1. sınıf öğrencisiyle yürütülmüştür. İlk uygulamada ulaşılan 52 öğrenciden altısına ikinci uygulamada ulaşılamamış ve analizler 46 öğrenciden elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır.

Test tekrar test güvenilirlik hesaplamalarında ölçümler arasındaki sürenin çok önemli olduğu ve kısa aralıklı uygulamalarda hatırlama etkisi olabileceği uzun aralıklı uygulamalarda ise ölçümleri tahmin edilemeyen farklı değişkenlerin etkileyeceği belirtilmiştir (Peirce, 1995; Portney & Watkins, 1993). Bu sebeple bu çalışmada alanyazında önerilen 2 ile 4 hafta arası ölçümler (Büyüköztürk, 2009, s.170; Tavşancıl, 2005, s.20) dikkate alınmış ve ilk ve ikinci uygulama arasında üç hafta süre bulundurulmuştur. İki uygulamada elde edilen veriler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Pozitif Şema Ölçeği Test Tekrar Test Sonuçları

(n=46)		Öz Yetkinlik	Başarı	Güven	İyimserlik	Değerlilik	Toplam Şema Ölçeği
Test	Tekrar	,744**	,734**	,721**	,757**	,652**	,727**
Test							

$p < ,01^{**}$

Tablo 8 incelendiğinde pozitif şema toplam ölçek puanının 3 hafta ara ile tekrarlanan uygulamaları sonucunda elde edilen iki uygulama puanları arasındaki ilişkinin anlamlı ve pozitif yönlü olduğu görülmüştür. Pozitif şema puanları arasında bulunan ,73 korelasyon değerinin ölçeğin zamana karşı tutarlı sonuçlar verdiği işaret ettiği söylenebilir. Ayrıca pozitif şema alt boyut puanlarının ilişki değerlerinin de anlamlı olduğu ve ,65 ile ,76 arasında değiştiği bulunmuştur.

Sonuç olarak ölçek uyarlama süreci değerlendirildiğinde, Türk kültürüne kazandırılması amaçlanan Pozitif Şema Ölçeği’nin geçerliğinin yapı ve ölçüt geçerliği, güvenilirliğinin ise iç tutarlık ve zaman aralıklı tutarlık temel alınarak incelendiği görülmektedir. Bu kapsamda yapılan analizler sonucunda elde edilen değerlerin uyarlanan ölçeğin uygulanan üniversite öğrencilerinin pozitif şema düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir olduğunu gösterdiği söylenebilir.